

Eesti kige kõvembe koka Mulgimaal nälgä es jää

Ku edimese pudruportsu kuulsan Karksi-Nuia resturaanin lavva pääle tuudi, juusk nii mõnigi pakilt küüki ütleme, et neile ei ole vaja siast suurt portsu tõsta, sest na ei jõvva kikke ärä süvvä. Koka aive jälle vastu, et tilliksest pudrutinksust ei saa ju kõttu täis. Portsu ollive tõeste maru suure ja käisive mõnel üle jõu, a mitu üle jäänu portsu küsseve sööjäre ütten, et bussin edesi mekute.

Augusti lõpuotsan ollive Eestimaa selle aaste söögikandin Mulgimaal käimän Eesti pääkokke ühenduse liikme, kelle jaos söögikandi rojektijuht ja Mulgimaa Arenduskoda pannive kokku põneve ja äid maitseit täis katapäevätsse rännäku. Koka viiti Mulgimaa söögitegijide, -pakjide ja mudu uvitevide inimeste ja kotuste manu.

Reisi mõte olli tetä Eesti pääkokke ühenduse liikme tuttaves mede maitsete, süüke ja söögipakjidege. Luuta võip, et tänu sellele jõvvap osa Mulgimaa süüke ja saadusi kah Eesti resturaanese. Sedäviisi om pääkoka reisnu joba kahessa aastet, reisi pääl saap nii puhate, midägi uut

Eesti söögikant 2023 Mulgimaa rojektijuht Liivsoni Leana uut reisisi tervitusejoogige edimesen punktin, Pajumäe talun.

Pääkoka ütten oma Mulgimaa võorustegeidege enne reisi lõppu Võrtsjärve veeren Kivilõppe kalamaja man.

Pildi: TaaVID Meedia

õppi ku ütte Eesti söögikandige tutvust tetä.

Esieränis pallu rõõmu tei kokkele Mulgimaa Maride talu, kus anti voli marjapuhmaste ja peenärde vahel värsket aiavilla ja marju mekki. Nagu na esi ütlive, sis olli tegemist pääkokke ette laanit raksun käimisege. Suhu läits kik: vähä mullatse porkne, sügüse vabarne ja Eestin uutmede äste kasume akanu spargel.

Egä muu kotusse kah kehvembe es ole. Mekki sai mulgimaist veini, tiiseenejuuki, värsket Võrtsjärve kala, kohalikke juurikit, liha ja piimäkaupa. Kuigi reisiseltskonnann olli kuulda täädä-tuntu nallalugusit ihnuskoidest mulke kohta, pidive kik viimäte tunnisteme, et Mulgimaal ja mulke man kennigi nälgä ei jää ja just söögi abige näitave mulgi oma rikkust.

Eesti söögikant 2023 Mulgimaa tänap kikki, kes pääkokke ühenduse vastu võtivate. Rõõm olli nätä, et kik ettevõtje ollive väige põhjaligult ette valmisten ja paksive külälistel kige parembet süüki ja täädust. Rojektijuht

Reisiseltskond enne kokku lepit vabarneraksun Mulgimaa Maride vabarnenurmen Kärstne külle all.

Liivsoni Leana üteli, et reis läits äste kõrda. "Siast asjast uvitet ja lustilist reisiseltskonda olli väige tore vastu võtta. Mia looda, et sellest käigust tõusup kah kasu ek et Mulgimaa süük ja saaduse jõvvave üle Eesti palludese söögikotustese."

Oktoobrekuul tuleve Mulgimaa söögikanti kaeme Eesti söögiblogije ja aakirjanigu. Na ei käi küll samaden ettevõteten, a reis tulep kindla pääle sama põnev, ariv ja lustiline.

Eesti Toidupiirkond 2023 – Mulgimaa rojekt toeteve raha-

ge regionaal- ja põllumajandusministeerium, Mulgimaa Arenduskoda ja Eesti LEADER meede.

Rae Mae
söögikandi müügipäälük
Mulgi kiil: Ilves Kristi

Mulke punt Talna söögimessil. Kura kätt vaadeten Leskova Piret, Uibopuu Raili, Liivsoni Leana, Allik Meelika, Koitla Janika, Jaaksoo Krisli, Tamme Tarmo ja Evelyn, Peebo Monika.

Pilt: Palatu Eda

Mulgi paksive päälinnan ääd ja parembet

Eesti kige suuremb söögilaat Tallinna Toidumess peeti siikörd 27. ja 28. septembrel Unibet Arenal ja muduki olli sääl latsin kah Eesti 2023. aaste söögikant Mulgimaa.

Mulgi mekige suupoolist paksive siikörd Karu Kombucha, SüüÄä Mahenäksivabrik, Viru Talu koduresto, Säga-Aaviku talu, Mulgimaa kogukonnaküük ja Mulgimaa arenduskoda.

“Muduki sai mekki Mulgi putru, Mulgi korpi ja muid Mul-

gimaalet peri süüke. Pääle selle kõnelime päälinnan kah Mulgimaast ja söögikandist laiembelt ja tutvustime neid söögipakjiti ja -kotussiti, kes messile ütten es sa tulla,” sellät söögikandi müügipäälük Rae Mae.

“Kohe ürgüsen sai otsus tetu, et mede laadaltrest piap tuleme ääd lõhna, mis inimese kik mulke manu meeltep. Selle tüü võtt ende pääle Tamme Evelyn Mulgimaa Kogukonnaköögist. Ta küdsät kohe sääl saman Mulgi korpe. Mulgi pudru iist kandult Viru Talu koduresto per-

naine Peebo Monika, kel ulga rahva süütmine joba suvitsest laulupidust käpän,” sellät müügipäälük.

Peebo esi arvas, et ettevõtmine läits äste kõrda. Ta sai sääl kokku pallude edesimüüjäde, tuuraine pakjide ja köögitehnika asjatundjidege. “Kui pallu sellest kigest kasu tõusup, om nätä paari kuu peräst, sest sis om täädä, kas kik nii uvve mõtte ja kokkulepmise teos kah saave.”

Rojektijuht Liivsoni Leana jäi messige väige rahule. “Esierä-

nis ää miil olli jälle nätä pääkokke, kes augustikuul mede man käimän ollive. Pallude ütlive, et tullivegi just Mulgimaa söögikanti vaateme.”

Liivson näi, ku ää võimaluse saive siandse ütitse minemisege just tillikse ettevõtje, kes üttsinde nõnda suurele messile ei oles võib-olla jõudangi.

Kik osalise ollive ütte miilt, et Mulgimaa kaupmihe ja ettevõtje võiski siastest suurtest ettevõtmistest üttenkuun osa võtta. Sedäviisi paistave na kaugembelle, om kergemb oma laterd üles

säädä ja pallu lõbusamb kah. Nõnda võipki mulke jälle nätä 18. ja 19. novembrel Talnan, kus tulep mess “Maitsev Eesti” ja joba arutedes ERMi jõululaadale minekut kah.

Eesti Toidupiirkond 2023 Mulgimaa ettevõtmisi toetave rahage Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Mulgimaa Arenduskoda ja Eesti LEADER meede.

Rae Mae
söögikandi müügipäälük
Ilves Kristi
toimeteje

Uvvenbet lugemist ja vaatemist

Valmis om saanu seitsmes mulgikiilne Täheke. Siikörd om pallu juttu sügüsest ja muduki Mulgi pudrust. Kirjuteje om kik Mulgimaal ja kaugembelgi kuulsa inimese: Kivirähki Andrusse lugu kõnelep kirivestest vahtrelehtest, Ilves Kristi om tennu usutuse 102aastese Tõrva naise Miku Hildage, Rannapi Jaani jutt kõnelep Tarula talu tegemistest ja Gastoni Kalle kirjutep viltuse tornige Karksi kirikust. Mulgimaa latse joonistive ja kirjutive Mulgi pudrust. Aakirja jagap Mulgi Kultuuri Instituut. Mulgi Tähekest saap lugede kah veebin mulgimaa.ee lehe päält.

Ummuli kirjamihel Orav Elmaril om valmis saanu kahessas raamat “Peatu hetkeks, rändaja”. Nagu kigin temä eelmistengi raamatiden, om siin kah lühikse luu nii ammutsest ku nüidsest aast. Päämiselt eestikiilsen raamatun om küländ pallu mulgikiilsit jutuksit kah. Kik luu om tõeste sündünü ja auturil oma mälestuste või tõiste käest kuuldu jutte perrä kirja pant. Jutu om täis nalla, nukrust ja uutmede käänäkit – nagu elu esigi. Raamatut saap osta auturi käest ja Tõrva raamatupoodist.

Rusingu Ester ja Laansoo Erika om kokku pannu raamatu “Meie Kamsi Kaarli”. 27. septembrel 1923 sündüsi Mulgimaal Vana-Suistle vallon Unametsa külän Edgar Tutt. Ildamb Kamsi Kaarlis kutsut miis olli kodukandin innatu raamatukoguidai, kirjamiis, koduluu-uurje ja kultuuritegelane. Raamat annap täädust mihe elust, tüüdest ja tegemistest. Man om ulka päeväpilte, vällavõttit aalehelugudest, Kaarli ende kirjutet salme ja jutte. Raamat sai teos Mulke seltsi, Kultuurkapitali ja toeteje abige.

Riidajen oodap uvilisi täpituba

Et Riidajen om tore tilli-
Eke Mulgi märgige innat
kohvik Mäe-Koda, kus pere-
rahvas nii soolast ku magust
suupoolist pakup, sedä tääve
vast kik, kes Riidajen käinu
om. A et kohvipoodi kõrvan
om viil tõine majapidämine,
kust ulka põnevast levväp, ei
tää just pallude.

Ümärguld aaste iist saive Mäe-
Koa pidäje Sootsi Marika ja
Soolätte Kaido oma kätte kah
üleaidse uune ja neil tekku-
si mõte uunide vana aa õng ja
vanaaigse majatarbe alla oida.
Kuna täpilise köögiriista om
viimätsel aal kangeste moodun,
sis võtt perenaine nõus iiskätt
just nii sinna majja kokku kor-
jate. Enne küläliliste tulekut olli
muduki vaja laan vällä nupute
ja ulka tüüd ärä tetä. A nüid om
kik enämb-vähemb valmis ja
edimese külälilise saanu joba tä-
pitarege tutvust tetä.

Prilla om vaatemesis valla
kaits onnet – ait ja äärbän. “In-
mese, kes meil siin käive, om iki
küsinu, miandse nii mede kan-
di rahvarõova om. Sellest tulligi
mõte nii näituses vällä panna.
Aidan saap neid vaadete. Kuna
ma esi tii rahvarõovaiüksit, sis
neid om kah sääll ulka vällä.
Pääle selle viil egät sorti vana-
vara: vanaaigse tapeedi, komp-
vekipapre ja pallu muud,” kõnel
Sootsi Marika.

Elumaja om peris õige Mulgi
äärbän: kate korstne ja veranda-
ge. Sääll om kahessa kammert ja
enämbjagu neist küläliliste jaos
valla. “Vüürusen riuli pääl om

egät värvi täpilise lavvanõu.
Köögin om viil lavvanõusit ja
mannergit, muduki täpilise po-
ti-panni ja kik muu päämiselt
nõuka-aast peri köögiriista ja
-massine, a kige vanemb om
1925. aastest peri täpiline port-
selantass. Sis tulep kohvituba,
kus näep nõusit, kakao-, kohvi-,
kommi- ja tiipakke. Järgmine
om eestiaigne magamistuba:
Singeri massin, sängurõova,
ihupesu, leidi, kilekoti, käte-
räti ja muu pitsi-satsi. Suuren
tuan om laver, seksioonkapp,
tugitooli, vana raadju, televii-
suri, lintmaki. Raamatukogu-
tuan pakup põnevust malelaud,
mille sissi om paetet vanaaigse
napsu. Viil om sääll raamatit ja
koolitarbit. Kalidori pääl seisäve
rivin egän suurusen täpilise lei-
di, luusede, lipsu ja muu rõova,
mida egäüits võip selgä aade ja
pilti tetä. Sellensaman majan
olli vanast velskrepunkt ja sel-
leperäst om tohtretuba kah sissi
säet. Näta saap vanaaigsit arsti-
riistu, rohte, kaale ja muud siast.
Perämine om nõukaaigne ma-
gamistuba selleaigse müüble ja
vanade sängurõovastege,” sellät
perenaine.

Ta tunnist, et kik asja ei ole
sõski sellest majast peri, vaid ta
om neid mujalt kah manu otsnu
ja pallu om anneten kohaligu
inimese. “Aitüma kigile, kes oma
pere vanu asju om mede muu-
seumi jaos andan. Ja muduki
endel tulep kah silmä-kõrva val-
la oida, vanavara- ja netipuuten
tuulate.”

Paist, et täpimaja om nigu
Talna linn, mis ilmangi valmis

Täpitare perenaine Sootsi Marika näidäs külälilistel pikke täpilisi naiste aluspükse.

Pildi: Ilves Kristi

ei saa. Pererahvas võtap iki ää
meelege väärt kraami manu,
esieränis vanu tapeete, täpili-
si lavvanõusit, rõõvit ja kikke
muud põnevast kah. Ku aidan ja
äärbänin joba kitsas lääp, saap
välläpanekus tarvite viil ütte
küüni ja aidapäalist.

Kes taht pererahvale mõnda
asja pakku või sis välläpanekut
kaeme tulla, sii kõlistegu numb-
re pääle 5568 2051.

Vaatemist ja ärätundmi-
serõõmu jakkup Riidajen ulgas
aas.

Ilves Kristi

Köögin om nõnda pallu täpilisi asju, et võtt silme iist kiriveses.

Turvas om vägev terviseparandeje

Mulgimaalt Karksi kihel-
konnast peri Tallinna
Tehnikaülikool turbatäädla-
ne Orru Mall om turba ka-
sulikke omadusi uurnu joba
mitukümmend aastet. Selle-
aastese miivestivali aal Kark-
si-Nuian saive uvilise kullele
Malle turbaloengut ja esi kah
käte lämme turba sissi pista.

“Et turvas tervisele ää om, sii olli
täädä joba esiki vanan Egiptu-
sen, Iinan, Indian. Eesti rahva-
meditsiinin om kah täädä turba
puhastev mõju. Turba sissi om
kogunenu kasuligu bioaktiivse,
umiin- ja mineraalaine, mis an-
navegi turbale selle väe,” kõnel
Orru Mall.

Eestin akati turba terven-
devet mõju tääduslikult uurma
aastidel 2005-2007. “Ravimises
tarvite dev turvas om üle 7500
aaste vana. Siast turvast om
Eestin leitu ütessast suust, neist

Mulgimaale kige ligemb Parika
suu. Uurmisetüüde aal om tetu
katse Ida-Talna keskaiglan
ja turvast soovitedes taastusra-
vis,” sellät Orru ja ütäl, et esi ei
soovite ta sõski kellegil omale
turvast kajume minna, sest enne
piap täpselt täädä, kas sii om
puhas, ku sügävest ja kudas sedä
otsi. Völe turvas võip kasu ase-
mel kahju tetä.

Väige ää om turvas näole,
näituses noordel, kel om pallu
vistikke, ta tiip naha puhtas.
Vanembil inimestel avitep tur-
vas näonaha silevembes silude.
Vanast aast om täädä, et turba-
auken om ojumen käitu ja tur-
baviige nägu mõstu.

Kige lihtsamb om turbage
käse ravitse ja just sedä tetti kah
Karksi-Nuia kultuurikeskuse.
Egä uviline sai kilekoti lämnes
aet turbage ja sorgas käe sin-
na paarikümnes minutis sissi.
Siande ravitsemine om ää reu-

Juhan ja Helle Änilane pruuvsiive kah oma käte pääl turbaravi järgi.

Pilt: Ilves Kristi

male, osteoartriidile, parandep
sõrmi liikvust ja paendumist,
passip nii rasse tüü tegijele ku
arvuti-iire oidjele. Ku käe vii-
mäte turbalögä siist vällä võeti,

ollive nii üleni musta, a inimeste
näo ollive rõõmsa ja enne käte
mõskmist kinnitive pallude, et
tunneve, kudas käe om tervem-
be ja kergembe.

“Käse saap kodun esi kah ra-
vitse, ku panna turvas kilekotti,
laske viinõun või mikrulaineah-
jun 38-39 raati lämnes ja sorga-
te käe 25 minutis kotti turba sis-
si. Peräst tulep käe lämme viige
ärä mõske, a reemite ei ole vaja.
Siast ravitsemist tules tetä küm-
me päevä jutti,” õpet turbatääd-
lane, a oiät, et enne turbage ra-
vitsemist tules iki oma tohtrege
kah kõnelde, sest näituses kõrge
vererõhuga inimestel ja vähjäai-
gil sii ei passi.

Pääle inimeste saave taime
kah turbast abi. “Täädus näitap,
et lahjendet umiinaine lahusse-
ge ritsmine panep einä kõvem-
bini kasume. Ku ilmaolude lää-
ve meil järest kuivembes, sis om
sedä iki ää kasute, sest turvas om
ju Eesti oma. Viil avitep umiina-
aine lahus kardule lehemädäni-
gu vastu,” ütäl Orru Mall.

YM

Ill Pent Nurmekunna nimeline mulgimurdeline luule- ja jutuvõistlus

1. septembrest –
1. detsembreni 2023

Saata 1-5 märgusõnaga
varustet mulgikiilset
luuletust või kuni katelehe-
küllelist juttu aadressi pääle
mulgi@mulgivald.ee
või kuvääri sihen:
Mulgi Vallavalitsus,
Pärnu mnt 30, Abja-Paluoja,
69403, Viljandi maakond.

Auinna om rahalise.

Noortel eri auinna.
Uuri täadust tel 5661 3433,
Peeter Rahnel või
peeter@mulgivald.ee

Nalla kah

Kuulmeister küsüp Juku käest:
"Kes eläve vii sehen? Ütle vä-
hembelt viis tükki."

Juku: "Konn."

Kuulmeister: "Äste. Ütle viil
neli."

Juku: "Eee... temä emä, esä,
veli ja sõsar."

Poisi aruteve: "Ei tää, mespe-
räst vanaesä omale võrgu pähä
tõmbap, ku mesipuust mett võt-
ma lääp?"

"No mõtle esi! Ku mesilinnu
pias ta peräst ärä tundma, om
temäge lõpp kah."

Kaits sõpra saave uulitse pääl
kokku ja üits tahap tõise käest
võlga tagasi küside, a ei tihka
sedä otse tetä. Ta ütelp: "Tere
Jaan! Egä kõrd, ku ma siu näe,
tulep miule kohe Tõnu miilde."

"Mesperäst ommeti?"

"No temä om kah miule sada
eurut võlgu."

Mulgi peren sures emä ärä.
Poig panni temä mälestuses
küindle palame. Raasikse aa
peräst tulli esä ja kistut küindle
ärä, esi ütelp: "Oia sii jupp miu
matuste jaos, pojake."

Mulk võtt oma tillikse poja
üten ja läits purjepaadige Võrtsu
pääle. Äkki tulli suur piksepilv,
tõusi kõva tuul ja vihmä akas sa-
dame ku uavarrest.

"Taevaesä, ku sa meile nüid
armuline olet, sis mia pane siule
kirikun nõnda pikä küindle, ku
om mede paadi mast," palvet esä.

"Esä, kunkottald sa nõnda
pikä küindle võtat? Siandsit ei
ole ju olemen!" imest poig.

"Ole vakka, rumal laits! Ku
jälle randa saame, küll sis vaate-
me sedä asja," kost esä.

EESTI
RAHVAKULTUURI
KESKUS

Tule, tii tutvust mulgi keele ja kultuurige!

Abja murdering

Kokkusaamise kaits kõrda kuun tõisibelt kell 18
Abja raamatukogun. Õpetep Laande Alli.
Kokkusaamise 10. ja 24. oktoobrel.

Küsi manu tel 523 9232, e-post alli.laande@gmail.com.

Lilli murdering

Kokkusaamise 12. ja 26. oktoobrel kell 19
Lilli külämajan. Õpetep Laande Alli.

Küsi manu tel 523 9232, e-post alli.laande@gmail.com.

Tarvastu murdering

Kokkusaamise kaits kõrda kuun kolmabeld kell 15
Mustla pääl Tarvastu käsitüükoan. Õpetep Ilves Kristi.
Kokkusaamine 25. oktoobrel.

Küsi manu tel 5344 8176, e-post kristi2205@gmail.com.

Tõrva murdering

Kokkusaamise kaits kõrda kuun riideld kell 16
Tõrva raamatukogun. Õpetep Ilves Kristi.
Kokkusaamine 27. oktoobrel.

Küsi manu tel 5344 8176, e-post kristi2205@gmail.com.

Mulgi keele ja kultuuri koolitus

Koolitusele om oodet kuulmeistre, lasteaiaõpeteje,
ammatnigu, kultuuritüeteje, ettevõtja ja kik tõise,
kel võip täadmisi mulgi keelest ja kultuurist vaja minna.
Kokkusaamise kõrd kuun kell 14.00-17.30.

Keväde saap tunnistuse kah!

Õpeteve Laande Alli ja Ilves Kristi.

Tõine kokkusaamine 18. oktoobrel Soe külämajan.

Uuri täadust ja anna ende tulekust 18. oktoobres täädä
kristi2205@gmail.com või tel 5344 8176.

Mulgi keele ja kultuuri õpmine om osalistel ilma rahate!

Mulgi keele õpmist kamandep Mulgi Kultuuri Instituut,
rahage avitep Eesti Rahvakultuuri Keskuse Mulgimaa
perimuskultuuri toetamise meede.

www.mulgimaa.ee

19. porikuu päeväl
kell 18

Abja kultuurimajan

MULGI PEREÕDAK

Kõneleme, mängime ja
toimeteme oman keelen.

Küsi täadust manu tel 523 9232,
e-post alli.laande@gmail.com.

Kik om oodet!

Lätsele

Mulgi pudru retsepti-luule

Vainoneni Marleen
Abja gümnaasium

Võta kardul, lõigu tüki,
manu suul ja keedä potin.
Pane pääle mõstu ruubi,
potikaasel kinni luugi.

Kastusses sa võta liha,
vällä aa nii oma viha.
Väitsege sii tükkes lõigu,
särveten sa saat tast võitu.

Aute ahjun või pääl tule
kuni valmis omgi puder.
Luskage nüid läbi lopi
kik, mis jäänu suurde potti.

Kalda kastus pudru pääle,
sibul manu söögil ääle.
Laud tii kõrda, akka süüma,
aput piimä pääle rüüpä.

Mulgi kiil: Ilves Kristi

Värvi ubinepuu iluste ärä!

Ruute sissi om ärä paetet 10 Mulgimaa jõge:

TARVASTU, ÄRMÄ, HALLISTE, ÖHNE, JÖKU, HELME,
KÖPU, RAUDNA, RUHJA, PALE.

Otsi vällä! Loe edes- ja tagaspidi, alt üles, ülevest alla ja viltu kah!

R	M	Ü	Ä	H	B	S	U	Ü	J
E	H	M	E	R	D	V	T	H	M
M	R	A	U	D	N	A	S	G	Ä
Ä	O	H	L	G	M	Ü	A	K	L
N	J	E	M	L	T	D	V	A	E
A	Õ	L	J	B	I	M	R	L	J
G	K	M	U	U	B	S	A	M	Ö
I	U	E	P	M	R	P	T	O	S
D	P	Õ	H	N	E	Õ	M	E	U
R	K	I	O	B	Ü	L	I	P	V

Sääjä sõna õigeste rivvi, sis saat üte vanasõna!
MIUL NINDA KUDAS MIA SIA SIUL.

Mulgi Kultuuri Instituudi välläanne Üitsainus Mulgimaa

Aalehe välläandmist toetev Eesti Ravakultuuri Keskuse Mulgimaa
perimuskultuuri toetamise abinõu, Tõrva, Mulgi ja Viljandi vald.

Toimetus:

e-post: kristi@mulgimaa.ee

toimendei: Kristi Ilves, tel 5344 8176

Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.